

een triestig slot, en dat Huib dan weer aanleiding gaf, lang en met ontroering over Cootje te praten, zijn lievelingszusje — gestorven ook zij in dat verre, vreemde, moordend-heete land. Haar zoontje — zijn naamgenoot — ja, of het kind nog leefde? Hij wist het niet. Al meer dan zes jaar nu, dat hij niets meer hoorde. Rare kerel, altijd geweest, die van Tholen, Cootjes man....

Het was op wandelingen vooral, maar ook wel thuis, in uren van veilig en overgegeven tezamen zijn, dat zij kwamen te praten over de hooger en onbegrijpelijker dingen, waarvan niemand vaste voorstellingen hebben kan, maar die hen toch beiden, in hun heimelijkste wezen, altijd weer tot zich getrokken, hen het diepst in beroering gebracht hadden. De groote wereldvraagstukken, die van gemeenschap en individualiteit, van menschen-rechten en persoonlijke verantwoordelijkheid, de nog diepere levensmysterieën vooral, die van leven en dood, van God en doel en oorzaak, van natuur en heelal. En 't werd hun een hooge vreugde, telkens opnieuw te ontdekken, hoe zuiver — ondanks hun groot verschil in leeftijd — zij elkander verstonden, ook waar het al die zich opdringende vraagstukken betrof. Iets ongekends voor Huib! Met Til had hij nooit veel kunnen praten; haar hoofd, zei ze altijd, deugde niet voor die abstractheden. Pauline daarentegen, in het toch nog kleine getal van haar levensjaren, had al veel bestudeerd, veel in eenzaamheid doordacht vooral. Zij kende den drang naar hooger begrip en levensstandpunt, naar eenheid met al het geschapene; haar religieus gevoel, ruim, diep, en vol hartstochtelijk verlangen soms, als dat van Huib, bleek, evenmin als het zijne, in dogma's, ja nauwelijks in eenigszins omgrenzende woorden uit te spreken. Aan een „vader in den hemel”, waar de dominee op hun dorp over preekte, had ze al sinds jaren niet meer kunnen gelooven — vader, ook voor haar werd met dat woord geen bij uitstek eerbiedige, noch zelfs diep-innige verhouding aangeduid, en God, hém voelde zij in zichzelf, zijn geest beleefde, onderging ze in haar gedachten en in de natuur om haar heen, en niets was haar wezen dichterbij en verderaf tegelijk dan deze, haar soms verbijsterende, onbegrijpelijkheid. Als kind had ze veel van den hemel gehoord — een plaats van eeuwige gelukzaligheid, waar alle deugdzame menschen na hun dood onmiddellijk heenvlogen — maar al sinds lang begrepen: door zulke voorstellingen trachtte het lijdende menschedom zich alléén-maar wat te vertroosten over de ellenden die het op aarde ondergaan moest, ziekte en pijn, zorgen en armoe, dienstbaarheid en verdrukking. Wie dood ging, zoo vermoedde ook zij, het diepst en het liefst, verloor zijn „ik”, zijn persoonlijkheid, werd weer opgenomen in het álleven. Deze gedachte bevredigde haar. „Vind-je ook niet, dat onophoudelijke „ik”, in ons korte leven is het al vermoeiend genoeg, onuitstaanbaar soms! 't Laat je nooit met rust!” O ja, de menschen zeiden: er moet toch nog „iets anders” zijn dan ons aardsche leven, een hier-